

A MAGYAR FELSŐOKTATÁSI FELVÉTELI SZABÁLYOZÁSA A FELVÉTELI SZÁMOK TÜKRÉBEN A 2001–2015-ÖS IDŐSZAKRA VONATKOZÓAN

THE HUNGARIAN TERTIARY EDUCATION ADMISSION CONTROL IN LIGHT OF THE ENTRY NUMBERS BETWEEN 2001 AND 2015

POGÁCSÁS CSILLA egyetemi hallgató

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdálkodás alapszak

DIÓSSY KITTI egyetemi hallgató

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi gazdálkodás alapszak

VONA MÁTÉ egyetemi tanársegéd

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Közgazdaságtan Intézet

Abstract

Our paper and the related presentation aim at providing an overview analysis of the changes between 2001 and 2015 of the regulation of the Hungarian higher education entry system. We put emphasis on the entry criteria calculations and the entry number regulation. The Hungarian higher education entry market is highly regulated, and it is under continuous change during the past 15 years. When analysing these changes we introduce the numbers that describe entry trends and touch upon the topic of substitution among fields of education. With this paper we would like to establish a foundation for a larger scale research about the elasticity of choice among fields of education. When analysing the national trends we find that decision-makers seeking entry to the higher education respond very quickly to the incentives created by the government through regulation, however the effects of these shocks disappear very quickly.

1. Bevezetés

Tanulmányunk és a kapcsolódó előadás fő célja, hogy áttekintő elemzést adjon a felsőoktatási felvételi rendszerének 2001–2015-ös időszak változásairól. Kiemelten foglalkozunk a pontszámítási rendszerek és a keretszámok változásaival. Magyarországon a felsőoktatási felvételi piac erősen szabályozott, amely szabályzás az elmúlt tizenöt évben szinte folyamatosan változott. A különböző szabályzási változások elemzése során párhuzamosan vizsgáljuk továbbá a kapcsoló felvételi statisztikákat és kiemelten kezeljük a különböző szakok és intézmények közötti helyettesítés kérdéskörét. Tanulmányunkkal egy nagyobb lélegzetű kutatássorozat megalapozására törekszünk, amely a felvételizők szakok közötti helyettesítési hajlandóságát, illetve a szabályzás változásaira való reagálás rugalmasságát kívánja mélyrehatóan elemezni. Az országos felvételi rendszer nyilvános adatait elemezve azt az előzetes következtetés vonjuk le, hogy a felvételizők szakválasztási arányai az időszakos ösztönzőkön túlmutató trendet mutatnak, de vannak olyan részterületek, amelyen ígéretes kutatási kérdések fogalmazhatóak meg.

A jelen tanulmány öt egységre tagolható. A bevezetőt követően egy nagyon rövid szakirodalmi összefoglalóban világítjuk meg a felsőoktatási felvételi körüli viták központi konfliktusát, amely felsőoktatás tömegesedése és a felsőoktatás és a gazdasági növekedés közötti kapcsolat között feszül. Kiemelve az oktatáspolitikai hatását, a harmadik fejezetben

vizsgáljuk a felsőoktatási felvételi eljárás elmúlt másfél évtizedének főbb változásait. A 4. fejezetben a területi korlátok figyelembevételével egy-két példán keresztül világítjuk meg az oktatáspolitikai hatását a felvételizők választásaira. A dolgozat konklúzióval zárul.

2. Irodalmi áttekintés

A felsőoktatáshoz való hozzáférés, a felsőoktatásba való bejutás folyamata több társadalomtudományi diszciplína számára is örökzöld témát biztosít. Ennek az oka visszavezethető arra, hogy például a magyar felsőoktatásra kétirányú nyomás helyezkedik. Az OECD oktatástatistikáiból nagyon jól visszatükröződik az a tömegesedési folyamat, amely Magyarországon a 90-es, 2000-es években lezajlott. 2012-es adatok szerint a 25–34 éves korosztály körében 30, a 35–44 éves korosztály körében 22, a 45–54 évesek körében 19, míg az 55–64 évesek körében 15 százalék volt a diplomások aránya. Annak ellenére, hogy kétszeresére nőtt az adott korosztályon belül a diplomások aránya, még mindig elmarad a 39%-os OECD átlagtól, olyan kiemelkedően iskolázott országokat, mint Finnország, Ausztrália, vagy Írország, nem is számítva (OECD, 2015).

Kétirányú a nyomás, mert egyrészt a fejlett országok előbb is említett nagyon magas diplomás arányát és az oktatás emberi tőke beruházás (Schultz 1961, Becker 1962, Varga 1998) jellegű megközelítését figyelembe véve könnyen lehet érvelni amellett, hogy például a felsőoktatás kapujának nagyon tágra nyitásával lehet a hosszú távú gazdasági növekedést megalapozni. Másrészt a diplomák tömegesedése és az időközben lezajlott társadalmi változások könnyen kelthetik a diplomák értékének devalválódását és a túlképzés érzetét. Utóbbiról Kotsis (2011) nagyon részletes összefoglalót ad.

Polónyi (2014) számos okot sorol fel a felsőoktatás tömegesedésének jelensége mögött. Azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy Educatio oktatási folyóirat 2000-es expanzióval foglalkozó száma óta jelentős fordulatot jelentett, hogy a 2000-es évek második felében a növekvő hallgatói létszámok megtorpantak. Ennek demográfiai okai is vannak. Másrészt felhívja a figyelmet arra is, hogy míg a 2008-as válságra a fejlett nyugati országok a felsőoktatás töretlen támogatásával válaszoltak, addig a Kelet-Közép-Európában a munkapiaci igények kerekednek felül. Kiemeli továbbá a minőség kérdéskörét. Az a felsőoktatás, amely egy generáció legtehetségesebb egy tizedét oktatta, az merőben más, mint az, amelyik a 40%-át oktatja. A minőség számít!

Ugyanebben a lapszámban Híves–Kozma (2014) a 2001–2013-as felvételi statisztikákat kiemelten elemezve vizsgálja a felsőoktatásba jelentkezők viselkedését. A vizsgált időszakban mind a felsőoktatásba jelentkezők száma, mind a felvettek 19 éves demográfiai csoportra vetített aránya igen jelentősen fluktuált. Híves–Kozma (2014) hangsúlyozza, hogy ez nem elsősorban demográfiai okokra vezethető vissza, hanem sokkal inkább oktatáspolitikai okokra. Az aktuális csökkenés okául a felsőoktatás finanszírozásának költségmegosztásra törekvő politikáját jelölik meg, amely szerint OKJ-s képzések, külföldi programok, másod-, harmad diploma szerzések elhalasztása irányába terelik a hallgatókat.

Cikkünket Híves – Kozma (2014) oktatáspolitikára vonatkozó következtetése motiválta. Át kívánjuk tekinteni az időszak felvételi érintő szabályozását, illetve annak változásait. A gazdaságtudományi képzés kiemelten érintett volt a változásokban, és mivel ez a legnépszerűbb képzési terület, így empirikus elemzésünkben ennek a felvételi változásait emeljük ki. A téma különösen aktuális hiszen, ahogy az Bauer és szerzőtársainak (2016) a kutatásából is kiderül a 20–24 éves korosztály, amely a magyar felsőoktatás legfontosabb hallgatói bázisa, körében a tanulók aránya 24%-ról előbb 40%-ra nőtt 2000–2008 között, míg 2008–2014 között 34%-ra csökkent.

Míg előbbi trend nem meglepő a tanulógazdaság és a szolgáltatás alapú gazdasági fejlődés tükrében. Utóbbi időszak trendje azonban nagyon érdekes és mély megértésre szoruló társadalmi jelenség, mert a nemzetközi trendeknek erősen ellentmond. Az EUROSTAT (2017) adatai alapján a 20–24-esek körében a felsőoktatásban való részvétel jellemzően nem csökkent az elmúlt években. A trend megértése annak megfordításához is elvezethet.

3. Felsőoktatási felvételi szabályzás Magyarországon 2001–2015 között

Az elmúlt 15 évben a magyar felsőoktatási felvételi rendszerben számos változás zajlott le. Ugyan nem történt minden évben szignifikáns változás azonban, visszatekintve a 2001-es felvételi eljárásra, látványos az átalakulás. Ebben a fejezetben szakaszokra bontva mutatjuk be a változásokat.

3.1. Felvételi eljárási rendszer a 2000-es évek elején (2001–2005)

A kutatási időszakunk kezdete 2001. Jelentős változás 2005-ben következett be, a Bologna-folyamat részeként.

2001-ben a felvételi eljárás a következőképpen zajlott: 120+6 pontos rendszer volt. Az érettségi és a felvételi vizsgaelkülönült. Az érettségi mellett központi felvételi vizsgát kellett tenni, de lehetséges volt a központi vizsgatárgyak mellett más tárgyakból is vizsgát tenni. A szóbeli, gyakorlati és alkalmassági vizsgák fontos szerepet játszottak a felvételiben. 60 pontot ért a középszintű eredmény és szintén 60 pontot a felvételi vizsga. Ekkoriban 6 többletpontot lehetett szerezni: nyelvvizsgával (maximum 5 pont), OKJ-s vagy technikus képzéssel (maximum 3 pont) és olimpiai sportágban országos bajnokságon, Európa-bajnokságon vagy világbajnokságon megszerzett 1-3. helyezéssel (maximum 3 pont). A ponthatár jogszabály szerinti minimuma a többletpontok nélküli összpontszám 50%-a, azaz 60 pont volt. Képzési szerkezetét tekintve duális volt az oktatási rendszer, tehát főiskolai és egyetemi szintű szakok egyaránt voltak. Továbbá egyetemi, kiegészítő képzés, diplomásoknak hirdetett képzések, felsőfokú szakképzés és szakirányú szakképzések is elérhetőek voltak. Az államilag támogatott képzés minden szakon és munkarendben elérhető volt, azok számára, akik magyar állampolgársággal rendelkeztek vagy tartósan letelepedett külföldiek voltak. A távoktatás e támogatási forma alól kivételt jelentett. A diákhitel is ekkor jelent meg. 2001. június 30-án megjelenik a diákhitelezést szabályozó jogszabály, a hallgatói hitelrendszeréről és a Diákhitel Központról szóló 119/2001. (VI. 30.) Korm. rendelet. (Diákhitel Központ 2016)

2002-ben lépett rendeletbe az a törvény, amely előírta, hogy csupán az első diploma megszerzését támogatja az állam. Amennyiben szakmódosítás lép fel, az addig felhasznált képzések idejét ki kell vonni az újonnan választott szakképzési időből.

2003-ban a hozott illetve a szerzett pontok duplázásának lehetősége megszűnik. Továbbá szakonként egységes felvételi rendszer alakul ki és 2 tárgyas felvételi vizsga alakul ki. A többletpontoknál kialakult a hat pontos felső határ. A minimum ponthatár emelkedett, még pedig a maximális pontszám (120 pont) 60%-ára, ami így 72 pontot jelentett a jogszabályi minimum által. (Gondola 2002) 2002-ben a jelentkezők, 10,8%-a került be 60–72 pont között a választott felsőoktatási intézményekbe.

2004 az informatikai és műszaki karokon indultak el az első Bologna típusú alapképzések. Az Európai Unióhoz való csatlakozás pedig hatalmas mérföldkövet jelentett, azoknak a határon túli szlovén és szlovákiai diákoknak, akik Magyarországon szeretették volna folytatni felsőoktatási tanulmányaikat, ugyanis lehetővé vált számukra, hogy az állam finanszírozza az ő képzéseiket is. A felsőfokú szakképzések minimum ponthatára pedig 60 pont lett.

2005-ben megjelent a kétszintű érettségi, tehát közép és emelt szintű érettségire volt lehetőség a diákoknak. Az előző években letett érettségiket a középszintű érettségi csoportjába számították be. Ekkor csupán 3 szak, anglisztika, romanisztika, germanisztika, követelte meg a felvételi jelentkezéshez az emelt szintű érettségit. A felvételi pontszámokat két tárgy eredményeként számolták ki. A maximálisan megszerezhető pontok száma 144-re nőtt, amiből 24 pont a maximálisan megkapható többletpontszám volt. Emelt szintű érettségi vizsgáért, maximum kettőért, 7-7 pontot lehetett szerezni, szakirányú képzésért 7 pontot, középfokú C típusú nyelvvizsga 7 pont, felsőfokú C típusú nyelvvizsga 10 pont, sportteljesítményért eredménytől és intézménytől függően 5 vagy 3 pontot és Országos Innovációs verseny 1-3. helyezéért maximum 5 pontot. Fontos megemlíteni, hogy ez volt az utolsó év, amikor a nyelvvizsgákat át lehetett váltani emelt szintű érettségire, ez alól természetesen kivételt jelentettek a fent megemlített nyelvi szakok. Nemzetközi összevetésben Magyarország viszonylagos megkésettiséggel vette át a Bologna-folyamat főbb intézményeit. (Kiss, 2014). A következő két évben tovább folytatódott a Bologna-rendszerhez vezető út.

3.2. Felvételi eljárás változásai a Bologna-folyamat kapcsán (2006-2008)

2006-tól a határozatban rögzített osztatlanképzések (orvosi, fogorvosi, állatorvos, gyógyszerész) kivételével csak a több ciklusú képzések indultak el. Ettől az évtől kezdve kötelező egy idegen nyelvből érettségit tenni. A minimum ponthatár, pedig 78 pontra nőtt, felnőttképzésen, pedig 72 pontra.

2007-ben minden képzési területen véglegessé váltak a Bologna bevezetésével megfelelő szakok, beleértve a mesterképzéseket is. Az állami finanszírozással kapcsolatban, fontos megjegyezni, hogy az első diplomát finanszírozza az állam, de legfeljebb 12 félévet. Szociális ösztöndíj igényelhető egyszeres, rendszeres vagy rendkívüli formában, amit az intézmény bírál el. A mesterképzésekre való felvételi követelmények nem központosítottak, túlnyomó részt saját vizsgát írtak ki az intézmények, illetve az oklevél minősítése volt szempont a felvételik elbírálásánál. Ezekre maximum 100 pontot lehetett kapni. A többletpontoknál megjelentek a szociális helyzetért kapható pluszpontok, melyek a következőképp néztek ki: hátrányos helyzet 4 pont, halmozottan hátrányos helyzet 4 pont, gyesy-gyed 8 pont.

2008-ban lehetőség nyílt arra, hogy a hallgatók teljesítményük alapján átkerüljenek a költségtérítéssel képzésről államilag támogatott képzésre és ugyanúgy teljesülhetett visszafelé is, tehát amennyiben a hallgató teljesítménye nem volt megfelelő a támogatott képzésben megfogalmazott kritériumoknak, abban az esetben átkerülhetett önköltséges képzésre. Megjelent a 480 pontos rendszer, ami azt jelentette, hogy 200 pontot lehetett hozni a tanulmányi eredménnyel, 200 pontot az érettségi eredménnyel. Az érettségi eredmények duplázására is van lehetőség. Alapképzésben a százalékos érettségi eredményt egy az egyben váltják érettségi pontra, tehát annyi pontot jelent a felvételiző számára az érettségi vizsga, ahány százalékosra teljesíti azt. 80 többletpont volt szerezhető. Az emelt szintű érettségi vizsgáért 40 pontot lehetett szerezni, azonban maximum 2x40 pontot. A nyelvvizsgáért szerezhető többletpont összesen 50 volt, középfokú C komplex nyelvvizsgáért 35 pont, felsőfokú C nyelvvizsgáért 50 pont. Érvényben maradtak továbbra is a hátrányos helyzetért (max 50 pont) és a versenyeken elért helyezésekért kapható többletpontok. A minimum ponthatár 160 pont lett ebben az évben, ami az alapképzésre és az osztatlan képzésre volt érvényes. A felnőtt képzés minimum ponthatára 140 pont. A 2008-as változtatások a mai napig támpontját adják a felvételi rendszereknek, habár a pontok arányában változások következtek be az évek során.

3.3. A pontszámítási rendszer átfogó reformja (2009–2011)

Az elkövetkező 3 évben nem történtek szignifikáns változások a felvételi rendszerben. 2009-ben azon hallgatók számára, akik már oklevéllel rendelkeztek, kizárólag mesterképzések indultak a továbbtanulási lehetőségként, egyéb kiegészítő képzések nem. Az államilag finanszírozott képzés már nem csak a szlovák és szlovén határon túl élő diákok számára vált elérhetővé, hanem a szerb, horvát és ukrán jelentkezőknek is.

2010-ben módosulásokat vezettek be a párhuzamosan folytatott államilag támogatott képzésekről. Kritériummá vált, hogy a második képzést legalább az első képzés 3. félévében el kell kezdeni. A minimum ponthatár ebben a felvételi időszakban is emelkedett, méghozzá 200 pontra.

A 2011-es év a többletpontok módosulásáról szólt. A nyelvvizsgáért kapható pontok csökkentek, egy középfokú nyelvvizsga a korábbi 35 ponthoz képest már csak 28-at ért, a felsőfokú nyelvvizsga pedig a korábbi 50 ponthoz képest 40 pontot ért. A versenyeken való helyezésekért kapható pontok csökkentek ezentúl, azonban az emelt szintű érettségiért ugyanúgy 40 pont járt, mint a korábbi időszakokban.

3.4. Finanszírozási reform (2012–2015)

A 2012-es év beköszöntésével együtt megérkezett az 500 pontos felvételi rendszer. Továbbra is 400 pontot lehetett szerezni az érettségivel, illetve a tanulmányi átlaggal. A többletpontok viszont 80-ról 100 pontra emelkedtek. Az emelt szintű érettségiért 40 pont helyett, már 50 pontot szerezhettek a hallgatók.

A 2012-es évben számos változás került bevezetésre a pontszámítás átalakítása mellett. Nagy visszhangot váltott ki az államilag finanszírozott nappali alapképzésre felvehető hallgatók létszámának drasztikus, mélyen az intézmények kapacitáskorlátai alá csökkentése a népszerű gazdaságtudományi, társadalomtudományi és jogi képzési területen. Államilag finanszírozott osztatlan jogi, vagy gazdaságtudományi képzést 200-an, illetve 250-en kezdhettek meg az egész ország területén 2012-ben. Emellett a hallgatói szerződések és a részfinanszírozású képzés új intézményei is jelentős szabályzási újítások voltak.

2013-ban jött hatályba az a szabályozás, miszerint mesterképzésre csupán azok jelentkezhetnek, akik rendelkeznek nyelvvizsgával. A tanári képzéseknél indult osztatlan és osztott képzés is. A mesterképzésre magától értetődő módon, akkor lehetett jelentkezni, amennyiben a felvételiző már rendelkezik egy BA végzettséggel, az osztatlan képzésre pedig érettségi után közvetlenül be lehetett adni a jelentkezést. Mérföldkőnek számít a 2013-ban induló E-felvételi rendszer is, ami lehetővé tette a jelentkezőknek, hogy a felvételijüket elektronikus formában nyújtsák be. Természetesen a papír alapú jelentkezés is érvényben volt, a döntés a diákok kezében volt.

2014-ben vezették be a központi ponthatárokat a 16 népszerű szakra, közöttük volt például a gazdaságtudományi szakok, jogtudományi és kommunikációs szakok. Ezt Balog Zoltán és a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciája írta alá, egy megállapodás keretében. Amennyiben tehát a hallgatók elérik a központilag meghatározott ponthatárt, lehetőségük van a tanulmányaikat államilag támogatott keretek között folytatni. Egyre több szak írt elő követelményként emelt szintű érettségit. A bölcsész-, társadalomtudományi, illetve jogászképzésre jelentkező tanulóknak egy emelt szintű érettségi volt előírva, míg például az több orvostudományi képzésen megjelent a két kötelező emelt szintű érettségi. Nagy változást jelentett az is, hogy ettől az időszaktól kezdve csupán a májusi-jú-

niusi érettségi időszakban lehetett előre hozott érettségi vizsgát tenni, és ekkor is csupán élő idegen nyelvből, latinból és informatikából. A minimum ponthatár pedig 260-ra nőtt.

2015-ben az alap és osztatlan szakokon a minimum ponthatár már 280 pont, a felsőoktatási szakképzéseken pedig 240. Tovább folytatva az előző évben megkezdett központi ponthatárok rendszerét, újabb 25 szakra vezették a módszert. A papír alapú jelentkezés nem érvényes, csupán elektronikus formában lehet beadni a jelentkezéseket. A duális képzésre való jelentkezés elérhetővé vált. Megnyitva ezzel új kapukat a felvételizők számára

ÉV	VALTOZASOK
2001	120+6 pontos rendszer
2002	Az államilag támogatott diplomák száma: 1
2003	Szakonként egységes felvételi rendszer kialakulása
2004	Államilag finanszírozott képzések határon túli magyarok számára is
2005	Megjelent a kétszintű érettségi
2006	Kötelező egy idegen nyelvű érettségi
2007	Bologna-rendszer
2008	480 pontos rendszer
2009	A határon túli magyarok itthon tanulásának kibővítése további országokból érkező magyarokra
2010	Módosítások a párhuzamosan folytatott államilag támogatott képzésekről
2011	Többletpontok módosulása
2012	500 pontos felvételi rendszer
2013	E-felvételi
2014	Központi ponthatárok
2015	Duális képzés elérhetővé vált

Saját szerkesztés

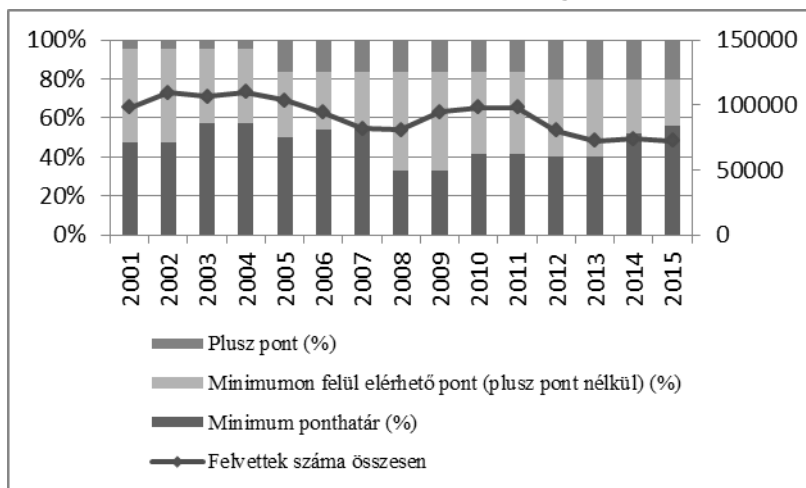
4. Felvételi adatok

A kutatásunk fő célja, hogy vizsgáljuk a jelentkezők és a felvettek számának a változását a felvételi szabályváltozásának tükrében. A megfigyelt 15 éves időszakhoz (2001–2015) felhasznált adatok forrása a Felvi.hu. Minden évre az általános felvételi eljárásban történő jelentkezését vizsgáltuk. A felsőoktatás egészére vonatkozó adatok mellett a gazdaságtudományi képzési területre jelentkezők és felvettek számát is vizsgáltuk.

Az 1. diagram a minimális, az elérhető és a plusz pontok változása (100%-ig halmozott formában), valamint a felvettek száma 2001-2015 között. Az előző fejezetben leírtak alapján került összeállításra az ábra, amelyet a Felvi.hu felvételi adatai egészítenek ki. Jól látható, hogy a megjelölt időszak alatt az érettségien kívül megszerezhető plusz pontok relatív súlya folyamatosan emelkedett, míg a minimális ponthatár az összes elérhető pont arányában hol relatíve nőtt, hol csökkent. A minimális ponthatár és a plusz pontok „satuba szorítják” azt a teret, amelyben az érettséginek van fontos szerepe a hallgatók megkülönböztetésében. Az 1. diagram jól szemlélteti, amikor a „satu szorul”, mint a 2005–2007, vagy a 2013–2015-ös időszak, akkor a felvételi létszám is jelentősen csökken, vagy nagyon alacsony szinten van.

Az 1. diagramról jól megfigyelhető továbbá, hogy milyen sokkot jelentett a Bologna-folyamat és 2011-es reformok, amelyek a 2012-es tanévet érintették. A változások mindkét esetben negatív sokkhatásként jelentkeznek a hosszú távú trendtől. A Bologna reform aztán összességében mégis élénkítően hatott, többek között valószínűleg azért is, mert ahol korábban osztatlan képzés volt ott egy újabb felvételi eljárás beépült a képzésbe, ami korábban nem volt.

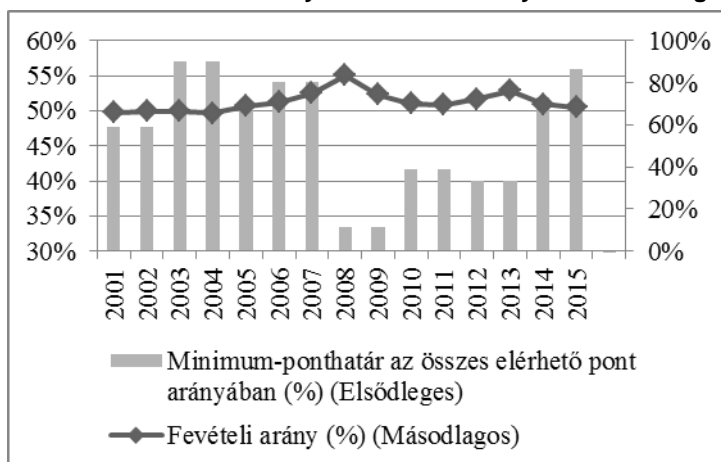
1. diagram: A minimális, az elérhető és a plusz pontok változása (100%-ig halmozott formában), valamint a felvettek száma 2001–2015 között
1. diagram: The change of the minimal, the obtainable and the plus points (compiled to 100%) with the number of entrants to higher education, 2001–2015

(Felvi.hu alapján saját szerkesztés)

A 2. diagram azt is jól érzékelteti, hogy milyen fontos szerepe van a minimum ponthatárnak a felsőoktatáshoz való hozzáférés tekintetében. A felvételi arány a Bologna-képzés bevezetését követően szinte azonnal tetőzött. A 2008-as 80%-ot meghaladó felvételi arány gyakorlatilag azt jelenti, hogy aki szeretett volna az abban az évben bejutott a felsőoktatásba, mindez abban az időszakban történt, amikor az összes elérhető pont 33%-ával már valamelyik intézménybe be lehetett kerülni. Az is jól látszik, hogy a kétezres évek elejének bejutási szigorához visszatérve hasonlóan 60% körülre visszacsökken bejutási arány. Ez fontos jelzés lehet a szabályzó számára is arra vonatkozóan, hogy a felsőoktatásban se kapacitás korlátok, se egyéb fékek nincsenek arra vonatkozóan, hogy minimum ponthatár-szabályzás híján akár az összes jelentkezőt felvegyék.

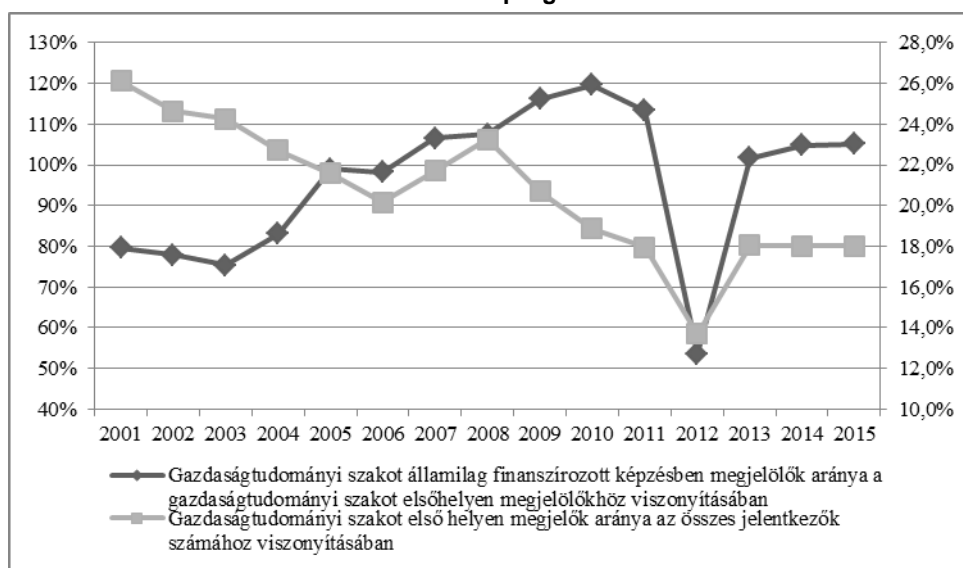
2. diagram: A relatív minimum-ponthatár és a felsőoktatási felvételi arány alakulása
2. diagram: The relative minimum entry level and the entry ratio to the higher education

(Felvi.hu alapján saját szerkesztés)

A gazdaságtudományok képzési terület számára különösen izgalmas volt ez a másfél évtized. A 2000-es évek elején a gazdaságtudományi terület az elsőhelyes jelentkezők több mint negyedét tudhatta magáénak. Mind a két nagy változás (Bologna, keretszámok) jelentősen érintették a gazdaságtudományi képzési területet. Míg az orvos és jogi képzéseken az osztatlan képzés továbbra is fennmaradt a gazdaságtudományi képzési területen bevezetésre került az osztott képzés. Ez relatív előnyt jelenthet, hiszen a felvételiző hamarabb szerezhet diplomát, hamarabb léphet munkapiacra, hamarabb élvezheti emberi tőke beruházásának gyümölcseit. Ezzel szemben mikor lényegében a gazdaságtudományok kikerültek a nappali, alapképzés támogatott szakmái között hirtelen nagyon megdrágult ez a képzéstípus a többi szakterülettel összehasonlítva.

3. diagram: A gazdaságtudományi képzési területre állami és első helyen jelentkezők arányai
3. diagram: Ratio of applicants for economic studies on first place and
for tuition-free programmes

(Felvi.hu alapján saját szerkesztés)

A 3. diagramon nagyon látványos a keretszám szűkítés hatása. A 2000-es évek elejének relatív magas népszerűsége fokozatosan apadni látszik, amelyet a Bologna valóban kompenzált egy rövid ideig, és sújtott a keretszám változtatás. Nagyon jól szemlélteti, hogy egy-egy ilyen oktatáspolitikai intézkedés rövidtávon mennyire megzavarhatja a döntéshozókat olyan mértékben, hogy szinte „beszakadt” az elsőhelyes/államilag finanszírozott képzésre jelentkezők aránya. 2003-tól egy fokozatosan növekvő stabilan 100% fölötti arány volt megfigyelhető, ami azt jelentette, hogy gyakorlatilag kevesebben jelentkeztek első helyen gazdasági képzésre, mint ahányan állami helyre pályáztak a területen. Aztán a 2011-es reformok annyira megijesztették a hallgatókat, hogy inkább költségterítéses helyet jelöltek első helyen, holott semmilyen extra költséggel nem járt volna a szükséges állami helyekre pályázni, habár várhatóan extrém magasak voltak a ponthatárok.

3. Konklúzió

Tanulmányunk a bemutatott pár példán keresztül is jól illusztrálja Híves–Kozma (2014) azon megítélését, hogy a felsőoktatási felvételiket jelentősen befolyásolni tudja az oktatáspolitikai. Változásból pedig volt bőven. Szinte teljesen képtelenek vagyunk egy-egy felvételit érintő változás hosszú távú hatását megítélni, ugyanis ezt követően jön egy újabb változás 2-3 éven belül. Ennek ellenére pár sejtést meg tudunk fogalmazni a jelen tanulmány alapján is:

- A minimum ponthatár és a plusz pont nélkül elérhető pontok számának különbsége, ha csökken, akkor jelentős mértékben elrettent a felsőoktatásba történő jelentkezéstől.
- A minimum ponthatár hatékony szabályzója a felsőoktatásba történő beáramlásnak.
- Az oktatáspolitikai változtatások csak rövidtávon vannak hatással a felsőoktatásra, hosszú távon nem. Mind a 2006-os Bologna folyamat okozta változások, mind a 2012-es keretszám meghatározás egy-két évben okozottak jelentős kilengést, majd a létszámok visszatértek a hosszú távú trend közelébe.

A sejtéseinket az adatbázis további vizsgálatával és nemzetközi adatok bevonásával kívánjuk kifinomultabb módszertan alkalmazásával igazolni. A kutatás jelentősége abban rejlik, hogy megértsük, hogy milyen motivációk állhatnak amögött, hogy csökkenést mutat a fiatalok körében az oktatásban résztvevők aránya. A megértést követően módszertant lehet kidolgozni ennek a trendnek a megfordítását célozva.

Felhasznált irodalom

- Bauer Béla–Pillók Péter–Ruff Tamás–Szabó Andrea–Szanyi F. Eleonóra–Székely Levente (2016): Magyar Ifjúság Kutatás 2016. Új Nemzedék Központ, Budapest.
- Becker, G. S. (1962): Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. The Journal of Political Economy. LXX. évfolyam. 5. szám. 1961/5. No. 2. pp. 9–49.
- Diákhitel Központ (2016): A magyar hitelrendszer története. http://www.diakhitel.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=486&catid=54&Itemid=101&ml=1 Adatok letöltve: 2016. május.
- EUROSTAT (2017): Students in tertiary education - as % of 20-24 years old in the population. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=educ_uae_enrt08&lang=en Letöltve: 2017. 02. 13.
- Gondola (2002): Megjelentek a 2003-as felvételi tájékoztatók. http://gondola.hu/cikkek/17693-Megjelentek_a_2003-as_felveteli_tajekoztatok_.html Adatok letöltve: 2016. május.
- Híves Tamás–Kozma Tamás (2014): Az expanzió vége? Educatio. XXIII. évfolyam. 2. szám. 2014/2. pp. 239–252.
- Kiss László (2014): A magyarországi Bologna-folyamat és a felsőoktatási intézmények képzési struktúrája. Felsőoktatási Műhely. VIII. évfolyam. 2. szám. 2014/2 pp. 83–98.
- Kotsis Ágnes (2011): A diplomás képzés tömegesedésének munkapiaci következményei. PhD Disszertáció. Debrecen.
- Polónyi István (2014): Régi, új felsőoktatási expanzió. Educatio. XXIII. évfolyam. 2. szám. 2014/2. pp. 185–204.
- OECD (2014): Education at a Glance: OECD Indicators. OECD Publishing.
- Schultz, T. W. (1961): Investment in Human Capital. The American Economic Review. LI. évfolyam. 1. szám. 1961/1 pp. 1–17.
- Varga Júlia (1998): Oktatás-gazdaságtan. Közgazdasági Szemle Alapítvány, Budapest.